

Tələbələrə məsləhət görür ki, heç vaxt itirməkdən qorxmasınlar, çünki cavandırlar, yaşları da, vaxtları da var. Deyir, tələbəlik illərində sifir maaşa da olsa, işləsinlər. Onun fikrinə, o dövr üçün qazandıqları hər bir təcrübə gələcək üçün onların maaşlarına əlavə məbləğ deməkdir. Müsahibimiz İqtisad Universitetinin ikinci kursunda oxuyarkən öz biznesini quran "Turizm.Az" şirkətlər qrupunun baş direktoru və Azərbaycan Turizm Assosiasiyyasında Daxili Turizm Komitəsinin rəhbəri Murad Kərəmovdur.

- Orta məktəbin son siniflərində, deyəsən, hərbi olmaq istəmisiñiz....

- Əslindən həyat planları başqa cür idi. İş adamı olmaq fikrində deyildim. 8-ci sinfi Mingeçevirde bitirəndən sonra, imtahanın verib Cəmşid Naxçıvanski adına hərbi liseyə qəbul oldum. Hərbi məktəbin sonuncu kursunda dövlət programı ilə ABŞ-da hərbi təhsil almaq imkanı yaradı. Imtahan hazırlaşmaq üçün 24 saatın 22 saatı hazırlıq prosesinə gedirdi. O qədər yüksəlməmişdim ki, real həyatla yuxunu fərqləndirə bilmirdim. İmtahan mərhelelərini məktəbimizdə oxuyan 2600 nəfərin içindən iki nəfər uğurla keçdi. Onlardan biri mən idim. ABŞ-da Hərbi Hava Qüvvələri Akademiyasının indiki Kosmonavtika Departamentiində kosmik tədqiqatlar ixtisasında oxuyaçaqdım. Qəbul olduğum vaxt ümummilli lider Heydər Əliyev rəhmətə getdi. Bu, bərbaşa onun nəzarət etdiyi layihə idi. Valideynlərim və komandırı hərbi liseyin direktoru Mirzə Almasovla görüşdülər. Məlum oldu ki, Heydər Əliyev rəhmətə getdiyi üçün program bir illik dayandırılib. Direktor laqeydlilikle bildirdi ki, növbəti ildə biz deyil, yeni tələbələr seçilib göndərilecek. Bu laqeyd münasibət məni ruhdan saldı. Çünkü orta məktəbdə həmişə birinci olmağa çalışmışdım. Beşnövçülük və digər idman növleri ilə məşğul olurdum və hamisində da yaxşı nəticələr əldə edib məktəbimin adını ucaldırırdım. Riyaziyyat olimpiadalarının qalibi idim. Qarşımı Azərbaycanın en yaxşı generalarından biri olmaq məqsədi qoymuşdım. Amerikada təhsil alıb qayğıdan sonra Azərbaycanın NASA-dakı nümayəndəsi olacağımı xəyal edirdim. Hərbi lisey direktorunun laqeyd formada cavabı nəticəsində xəyallarım "suya düşdü" və hərbən çıxmışa qərar verdim. Direktor ali məktəblərə qəbulun bitməsinə 1 ay vaxt qaldığından mənim başqa universitə qəbulumun mümkünsüz olduğunu bildirdi. Ona Azərbaycandakı en yaxşı ali məktəbin en yaxşı fakültəsinə qəbul olacağımı söz verdim. Çətinliklə də olsa, ali məktəblərə sənəd qəbulun bitməsinə 2 gün qalmış attestatimi liseyənən ala bildim. Bir ay hazırlılab imtahan verdim, İqtisad Universitetinin beynəlxalq iqtisadi münasibətlər fakültəsinə qəbul oldum. Hamı şoka düşməsdə ki, uşaqlarımızı bu fakültəyə qəbul olmaq üçün 2 il hazırlıq qoyur, sənəsə bircə ay hazırlılab qəbul oldun...

- Beynəlxalq iqtisadi münasibətləri necə sevdiniz? Ən yaxşı fakültələrdən olduğuna görə?

- Orta məktəbdə qapalı mühitdə təhsil alındığında görə Azərbaycanda hansı universitetlərdə hansı fakültələrin olmasına bixəber idim. Direktorla danışış evə qayıtdım və qaradaşından en yaxşı universitetlərin və fakültələrin adını soruştum. Qardaşım İqtisad, Tibb və Bakı Dövlət universitetlərinin adını çəkdi. Tibb Universitetində en yaxşı fakültə sayılan müalicə işi üçün biologiyadan imtahan verməli olduğundan onu seçmedim. BDU-da hüquq fakültəsinə qəbul olmaq üçün isə tarix fənnindən imtahan vermek işmə yaramadı. İqtisad Universitetindəki Beynəlxalq İqtisadi Münasibətlər fakültəsinə qəbul olmaq üçün imtahan verməli olduğum bütün fənər ürəyimcə olduğundan oranı seçdim. Belə deyək, bildiyim fənnə görə İqtisad Universitetini seçdim.

- İqtisad Universitetini seçəndən sonra turizmə maraqlı gördərdiniz?

- Tələbəlik illərim pis dövrə təsadüf etmişdi, atam çörək dalınca Rusiyaya getmişdi, işləri də yaxşı getmirdi. Buna görə özüm-özümü dolandırmalı idim. Qardaşım və anamla Bakıda kirayədə qalırdıq. İkinci kursda oxuya yanda gördüm tələbə yoldaşlarım həftə sonu Azərbaycanın hansı rayonuna gedib dincəlmək haqda səhbətləşirlər. Hərbən də məndə cədvəl, program tutmaq, program üz-

ne tam avtomatikləşdirilmiş sistemdir. Xarici turistlər bizimle əlaqəyə keçmədən onlayn formada vizalarını alırlar.

Şirkətimizi 11 il ərzində ayaqda tutmağı bacarmağımızın səbəbi isə odur ki, məqsəd tekçə pul qazanmaq olmayıb. Əgər qarşımızda tək məqsəd pul ol-sayıdı, "bunda alınmadı, başqa sferada cəhd edim" devizi ilə tez-tez bir biznesdən başqa biznesə transfer edərdik. Bizim hədəfimiz Turizm.Az adını bendləşdirmək olub. Bir də kollektivimizin dağılmamasına, aile ruhunu qoruyub saxlamağa çalışmışıq. Kollektivimizdəki insanlar öz işlərini, biz də onları itirmek istəməmişik. Kollektivimizdə ofisimiz açılandan bizimlə çiçin-ciçin işə başlayan gözəl insanlar var.

- Tələbəlik illərindən kollektivi idarə etmək problemi ya-

nə qarşılığını versinlər. Biz bunu təcrübədə gördük. Hətta belə bir hal bizdə iki dəfə oldu. Bilirsiz ki, böyük şirkətlərdə beş ildən bir qalxma və enmə həllərinin olması təbiiidir.

- Öz işini tələbəyən qurmaq istəyen gənclərimizə nə məsləhət görərdiniz?

- Büyükləri dincəsinlər, ancaq həmisi öz bildiklərini etsinlər. Başa düşürəm, böyükərimiz bizim üçün narahat olduqlarından məsləhət verirler. Ancaq uşağın özünün başı mütləq bir dəfə daşın dayməlidir. Bir neferin üzməyi öyrənmesini isteyirsinzə, onu bircə dəfə dərin suya atın. Tələbələrə məsləhət görərdim ki, heç vaxt itirməkdən qorxmasınlar. Çünkü cavandırlar, yaşları da, vaxtları da var. Tələbəlik illərində sifir maaşa da olsa, işləsinlər. Çünkü o dövr üçün qazandıqları hər bir təcrübə gələcək üçün onların maaşlarına əlavə məbləğ deməkdir. Yoxsa kimse fikrileşə ki, filan universiteti bitirmişəm, yaxşı maaşa layiqəm, bu, düzgün fikir deyil. Biznesmen olmaq istəyənlər kiçik şirkətlərdə işə başlasınlar. Çünkü kiçik şirkətlər onlarda biznesin idarə edilməsi üçün ümumi təessürat yaradacaq. Amma böyük şirkətlər onlara biznesmen olmayı öyrətməyəcək. Çünkü

"Uğurumun sırrı itirməkdən qorxmağımdadır"

Hərbədə qazandığı vərdişləri turizmə tətbiq edib işini quran biznesmen Murad Kərəmov deyir ki, ilk müştəriləri tələbə yoldaşları olub

Lalə MUSAQIZI

re hərəkət etmək, A nöqtəsində B nöqtəsinə getmək, kollektivi idarə etmək vərdişi formalasmışdı. Hərbi məktəbdə 104 nəfərin kursant komandiri idim. Üstəlik, təbiətdən zövq alır, gəzməli-görməli yerləri tanıydırdım. Gördüm, tələbə yoldaşlarım bir neçə gündür danışır, amma ortalığa heç nə çıxara bilmirlər. Onlara heç bir söz demədən avtovağzala gedib avtobus danışdım. Kababı bişirmək xərclərini öyrəndim. Sonra qrup yoldaşlarına bu işi onlar üçün hər adama 15 manatdan təşkil edə biləcəyimi dedim. Bu işdə mənəfətimin olduğunu da onlara bildirdim. Bu pula nəqliyyat, bələdçi haqqı kimi mənim xidmətim, yəmək daxil idi. Turizmde ilk işim buradan başlıdı. Hərbədən qazandığım vərdişləri turizmə tətbiq etdim. İlk müştərilərim tələbə yoldaşlarımdı. Xidmətim xoşlarına gəldi. Bu, bütün universitetdə yayıldı. Dərs getdiyi yerde o biri qruplardan uşaqlar qapını döyüb müəllimlən icazə alır, məni çöle çağırır, onlar üçün də tur programı təşkil etməyimi istəyirdilər. Bu min-valla daxili turizmin gelirli sahə olduğunu gördüm. Qardaşımın o vaxtı müdürü rəhmətlik Rəhim Hüseynovdan mənə bir otaq vermeməni xahiş etdim. Pulsuz-parasız mənə otaq verdi və ikinci kursdan işə başladım. İşimi böyütüdüm, başqa universitetlərə də işləməyə, elanlar verməyə başladım. O vaxt daxili turizmə məşğul olan yox idi, bu iş turizm şirkətləri üçün xırda sayılırdı. Onlar xaricə turist aparıb dənənə qazanmağa üstünlük verirdilər. Bu işi inkişaf etdirəndən sonra turizm şirkətlərinin rehbərləri ilə tədbirlərdə görüşəndə gülüb deyirdilər ki, Murad, avtobus turlarından pul qazana bilərsən. Deyirdim ki, həftəyə 700-800 turistlə işləyirəm və həftəyə 4 min manata yaxın pul qalır. Bunu deyəndən sonra başqa şirkətlər bizim programları təkrarlayıb bu işə məşğul olmağa başladılar. O vaxt yaratdıığımız Turizm.Az saytı da yerli turistlər üçün yeganə informasiya mənbəyi idi.

- 11 ildir eyni şirkəti idarə edirsiniz. Nəcə oldu təcrübəsiz tələbə kimi işə başlayıb bir şirkəti bu qədər ayaqda tutmağı bacar-

- Əvvələ onu qeyd edim ki, bu illər ərzində turizm.Az çətiri altında sözügedən sektor da bir neçə şirkət qurmuşdur. Məsələn, müəllifi olduğum "www.evisa.com.az" layihəsi həzirdə Azərbaycanda xaricə vətəndaşlar üçün viza rəsmiləşdirməsini həyata keçirən yega-

madınız ki? Çünkü işçilər nisbətən gənc müdürün sözünü qulaqardına vura bilərlər...

- Mənim ilk dəfə kollektiv idarə etməyim hərbi liseyde başlayıb. 14 yaşından forma geyinməyə başlamışam. Bu yaşimdə 26 nəfər kursantın tağım komandiri idim. 15 yaşimdə, liseyin 2-ci kursunda artıq 104 nəfərin böyük komandiri idim. Əlbətə, hərbi liseydə o qədər adımı idarə etmək dənənə çətin idi. O vaxtdan idarəciliyi elə qurdum ki, problem yaşamadım. Gərək bir rehber kimi hansı kollektivi idarə etməyindən asılı olmayaq, heç vaxt ədalət prinsipini pozmayan, haqqı tapşırılanın haqqını qoruyasan. Bu vərdişlər mənədə hərbədə formalasmışdı. Bunu biznesdə də tətbiq etdim. Turizm.Az bir dəfə tam müflis oldu. Mən kollektivin qarşısına çıxıb vəzifəyin həddindən artıq pis olduğunu və növbəti ay onlara maaş vermek iqtidarından olmadığımı bildirdim və özlerinə ididən iş axtarmalarını teklif etdim. Böyük kollektivin içərisindən cəmi 1 ya 2 nəfər işdən çıxı, 99 faizi mənəmələ qalmağı üstün tutdu. Ele oldu ki, növbəti aydan işlər qaydasına düşdü və işçilərin maaşını verə bilədim. Deməyim budur ki, gərək kollektivi elə idarə edən ki, onlar sənə, sadəcə, qızıl yurtdaşlıq toyuq, maaş mənbəyi kimi baxmaşınlar, şirkətin, rehberliyin durumuna vecsiz yanaşmasınlar. Komanda üzvlərinə qarşı maksimum ədaləti olmalıdır ki, onlar da sə-

böyük şirkətdə hər hansı bir şöbədə hansı funksiyani yerinə yetirirsinzə, şirkətin idarəetmə sistemini görmürsünüz. Böyük şirkətlərdə ancaq məşğul olduğunuz sahənin dənənə təkmiləşdirilmiş versiyasını öyrənə bilərsiniz.

Bir də tələbələrimiz arasında belə bir tendensiya yayılıb ki, bakalavrı bitirəndən sonra magistraturaya qəbul olmayı düşünürərlər. Öz həyat təcrübəndə çıxış edərək deyə bilərəm ki, bu, yanlış qərardır, vaxt itkisidir. Bakalavrı diplomat olmaq həvəsile İqtisad Universitetində oxumuşam. Amma tələbəyən işə başlayıb özümü turizmə tapdim, yalnız bundan sonra 2013-cü ildə qərar verdim ki, turizm menecmenti üzrə təhsil alım, özümü dənənə təkmiləşdirir, xaricə təcrübəni öyrənəm. Öz hesabına Böyük Britaniyanın "Surrey" Universitetində turizm menecmenti üzrə magistratura pilləsində oxudum.

- Uğur sirrinə nədədir?

- Uğurumun sırrı itirməkdən qorxmağımdadır. Arzularımı, bütün qazandıqlarımı (maddi və mənəvi - M.K.), yaxşı insanları itirməkdən qorxmağımdadır...

- General olmadığınızda görə peşman deyilsiniz?

- Peşman deyiləm. Çünkü işimdən zövq alıram. Hərbi olsaydım sərbəstliyim olmayaqdı. Özümü turizmə sərbəst və xoşbəxt hiss edirəm.